

Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku

k výroku a odôvodneniu uznesenia ústavného súdu č. k. III. ÚS 467/2022 zo 4. augusta 2022

ABSTRAKT:

1. Hoci je efektivita činnosti orgánov verejnej moci imanentným predpokladom jej riadneho výkonu, nemôže byť povyšovaná nad ústavne garantované základné práva a slobody.

2. Je ústavnoprávne akceptovateľné, ak v okolnostiach veci prokurátor nemá inú možnosť a zvolí taký postup, že pred čakaním na rozhodnutie podľa § 363 a nasl. TP v záujme rýchlosti konania podá obžalobu. Podmienkou však musí byť, že nejde o pravidlo, ale len o výnimku z jeho aplikácie.

1. V súlade s § 67 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov pripájam k uzneseniu ústavného súdu č. k. III. ÚS 467/2022 zo 4. augusta 2022 odlišné stanovisko.

2. Stotožňujem sa s väčšinou senátu v časti disentanovaného uznesenia o odmietnutí ústavnej sťažnosti proti namietaným uzneseniam orgánov činných v trestnom konaní. Odlišné stanovisko sa týka namietaného **postupu** prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry (ďalej len „ÚŠP“).

3. Stručne ku skutkovému stavu tak, ako vyplýva z ústavnej sťažnosti a jej príloh. Sťažovateľka je advokátkou, ktorá bola obvinená zo zločinu marenia spravodlivosti vo veci súvisiacej s mediálne známou kauzou bývalej štátnej tajomníčky na Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky dotýkajúcej sa známej reštaurácie v meste Trenčín. Podstatou kauzy sťažovateľky bolo to, že mala v podstatnej skutočnosti ako advokátka vplývať na svedka. V rámci prvej línie rozhodovania bola sťažovateľka uznesením vyšetrovateľa obvinená. Prokurátor ÚŠP jej sťažnosť proti obvineniu zamietol, pričom generálny prokurátor postupom podľa § 363 a nasl. TP obidve rozhodnutia zrušil a konštatoval, že sťažovateľka postupovala *lege artis*. V rámci druhej línie rozhodovania vyšetrovateľ sťažovateľku opätovne obvinil, prokurátor ÚŠP jej sťažnosť proti obvineniu opätovne zamietol a generálny prokurátor postupom podľa § 363 a nasl. TP obidve rozhodnutia zrušil. Konštatoval, že v rámci vyšetrovania neboli predložené a vykonané dôkazy, ktoré by potvrdzovali obvinenie. V rámci tretej línie rozhodovania vyšetrovateľ opätovne (do tretice) vzniesol obvinenie, prokurátor ÚŠP sťažnosť proti obvineniu zamietol a sťažovateľka po tretíkrát podala podnet generálnemu prokurátorovi na postup podľa § 363 a nasl. TP. Prokurátor ÚŠP napriek tomu, že disponoval informáciou o podnete, podal na sťažovateľku obžalobu. Následne generálny prokurátor odňal vec ÚŠP a prikázal ju Krajskej prokuratúre v Nitre, ktorá vzala obžalobu späť z dôvodu podania podnetu podľa § 363 TP. Generálny prokurátor tretíkrát zrušil rozhodnutie vyšetrovateľa, ako aj prokurátora

ÚŠP s odôvodnením, že na základe vykonaného dokazovania nie je možné vyvodiť, že sťažovateľka vedela o nátlaku na jej klienta, resp. o tom, že by vo svojich výpovediach účelovo klamal, a tak nebola preukázaná subjektívna stránka trestného činu, pre ktorý bolo sťažovateľke vznesené obvinenie.

I. Justičné vojny bez víťaza

4. Ako je z už uvedeného stručného konspektu postupu kauzy zrejmé, spor vo veci sa týka výkladu a používania ustanovení § 363 a nasl. TP. Izolovaný a spoločenskou situáciou nezaťažený pohľad na vec by do debaty priniesol jednoznačne pocit prekvapenia, ako môže paragraf, ktorý upravuje len jeden z mnohých mimoriadnych opravných prostriedkov v slovenskom právnom poriadku, spôsobovať také emócie. Každý jeden procesný predpis ich pozná celé priechrstie, pričom si dovoľím povedať, že číslo tristošesťdesiatti dnes pozná takmer každý občan Slovenskej republiky, ktorý sleduje spoločenské dianie. Uvedený *status quo* je určite na zamyslenie. Keďže platí princíp *ignorantia iuris non excusat*, je bezpochyby dobré, že sa zvyšuje všeobecné povedomie o platnej a účinnej právnej úprave. Nie som si ale istý, či je dobré, že občania spoznali predmetné ustanovenie práve v kontexte spoločenských súvislostí z posledného obdobia.

5. Okrem uvedeného spoločenského rozladenia v naznačenom kontexte badať určitú mieru napätia aj v právnom prostredí Slovenskej republiky. Okrem laikov sú totiž v spore aj odborníci, pričom nejde o štandardne tichý akademický spor na stránkach odborných právnických periodík, ale je vedený na úplne iných fórach, kde vyvoláva prinajmenšom rozpačité pocity. V mediálnych súvislostiach možno dokonca monitorovať termíny ako „vojna“ alebo „boj medzi Generálnou prokuratúrou a Úradom špeciálnej prokuratúry“.

6. Výslovne uvádzam, že toto odlišné stanovisko sa nemá a nemôže interpretovať tak, že sa prikláňam ku ktorejkoľvek zo strán mince, keďže jediné, čo má sudcu ústavného súdu zaujímať, je ochrana ústavnosti, nech sú okolnosti veci akékoľvek. Úlohou polície, prokuratúry, všeobecných súdov, ale aj ústavného súdu nie je byť dobrým alebo zlým, no zakaždým musíme byť spravodliví a naplňať to, čo nám zákon prikazuje. Nemôžeme totiž konať to, čo nám nie je zakázané, ale vždy len to, čo nám právna úprava dovoľuje (čl. 2 ods. 2 ústavy).

7. Pokiaľ teda vstúpia akékoľvek štátne orgány do názorovej konfrontácie, ktorá sa časom pretransformuje na akýsi „boj dobra so zlom“, tento boj nikdy pre spoločnosť nedopadne pozitívne. Vždy to bude minimálne jedna inštitúcia, ktorej má spoločnosť dôverovať a na konci o dôveru a kredit príde, pričom nezriedka o dôveru prídu obe strany sporu. Inak povedané, pokiaľ orgány presadzovania práva vedú skryté alebo dokonca otvorené konflikty, napokon na to zrejme doplatíme my všetci, keďže tým dôjde k zníženiu dôvery v právo a spravodlivosť.

8. Uvedené má už samo osebe ústavnoprávny rozmer, takže už len z tohto dôvodu preferujem v kauzách tohto typu potrebu realizácie podrobného meritórneho prieskumu zo strany ústavného súdu, pričom na účely pochopenia konania jednotlivých inštitúcií by som sa nebránil ani využitiu všetkých procesných možností, ktorými senát ústavného súdu disponuje. Je úlohou ústavného súdu, aby poskytol sporu svoju arénu (ktorou môže byť pojednávacia

miestnosť), pričom pokiaľ je to možné – je potrebné tieto spory uzavrieť raz a navždy. Je to ústavný súd, ktorý sa môže pýtať a následne vie formulovať potrebné závery, ktoré môžu pokiaľ nie ukončiť, tak aspoň zmierniť spoločenské napätie.

II. Rozhodnutie senátu v kontinuite s predošlým rozhodnutím

9. Ako som už v úvode uviedol, z materiálneho hľadiska sa v princípe stotožňujem s vybavením veci v súlade so skorším uznesením ústavného súdu. Poukazujúc na uznesenie ústavného súdu vo veci č. k. II. ÚS 184/2022 z 27. apríla 2022, v ktorom ústavný súd odkázal na kontinuitu poskytovania garancií stíhaným osobám aj po podaní obžaloby. Zastávam názor, že podanie obžaloby skôr než je vydané rozhodnutie podľa § 363 TP nemusí mať vždy za následok porušenie základných práv. Povedané ešte inak, považujem za ústavnoprávne akceptovateľné, ak v okolnostiach veci prokurátor nemá inú možnosť a zvolí taký postup, že pred čakaním na rozhodnutie podľa § 363 TP v záujme rýchlosti konania podá obžalobu. Podmienkou však musí byť, že nejde o pravidlo, ale len o výnimku z jeho aplikácie.

10. Dovolím si malú odbočku smerom k postaveniu prokuratúry v Slovenskej republike v tom, že práve prísna monokracia a subordinácia (správne nabúraná tzv. zákazom negatívnych pokynov) je zrejme dôvodom toho, že od podriadeného prokurátora sa očakáva až strojová poslušnosť svojmu nadriadenému. Pokiaľ ale očakávame od prokurátorov, že budú trestnú činnosť rýchlo, kvalitne, ale najmä nekompromisne odhaľovať, je to práve istá miera tvrdohlavosti, ktorú musia bezpochyby v sebe mať. Na druhej strane nesmie byť prekročená hranica, ktorá by nabúraval aj ústavnoprávny koncept právneho štátu a spravodlivého procesu. Tvrdohlavosť sa nikdy nesmie pretransformovať na svojvôľu, pričom to platí nielen o všetkých radových prokurátoroch okresnej prokuratúry, krajskej prokuratúry, špeciálnej prokuratúry alebo aj generálnej prokuratúry, ale aj o najvyšších predstaviteľoch uvedených inštitúcií.

11. Druhým dôvodom, prečo som považoval za potrebné vec prijať na ďalšie konanie na účely realizácie meritórneho prieskumu, je práve preverenie, či v okolnostiach veci nedošlo k spomínanému excesívnemu konaniu, ktoré by bolo možné kvalifikovať až ako svojvôľu. Posudzovaná vec je špecifická až trojnásobným zrušením rozhodnutí prokurátora ÚŠP o rozhodnutí vyšetrovateľa o obvinení sťažovateľky (dvakrát pred podaním obžaloby, raz po podaní obžaloby). Keďže však k meritórnemu prieskumu nedošlo, nedá sa vylúčiť ani to, že v posudzovanej veci došlo k adekvátnej spolupráci medzi zložkami prokuratúry (o čom sťažovateľka nemusela vedieť) a prokurátor ÚŠP svoje rozhodnutie nerešpektovať interný pokyn generálneho prokurátora mohol odôvodniť napríklad neprimeranou dĺžkou rozhodovania o podnete obvineného podľa § 363 TP alebo absenciou dôvodných pochybností o skutkovom a právnom základne obžaloby v dôsledku nových dôkazov. Keďže však došlo k odmietnutiu veci, na tieto otázky nebudeme poznať odpovede.

12. Ďalším kontextuálnym momentom, ktorý je vhodné brať do úvahy, v súvislosti s nepredložením spisu dozorovým prokurátorom generálnej prokuratúry na účely rozhodnutia podľa § 363 TP je to, že takýmto postupom riskuje dozorový prokurátor minimálne disciplinárne konanie. Ide totiž o porušenie príkazu generálneho prokurátora č. 4/2006 z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných

prostriedkoch. Takýto postup je teda nielen riskantný, ale aj odvážny, pričom je potrebné skúmať, prečo v konkrétnych okolnostiach takýto postup bol zvolený. Opätovne akcentujem, že takýto postup môže byť v konkrétnych okolnostiach posudzovanej veci aj postupom dôvodným. Je však taktiež pravdou, že debata o možnosti disciplinárneho postihu orgánu činného v trestnom konaní by mala byť až sekundárnou, keďže primárne je potrebné analyzovať potenciálny externý dopad na obvineného a jeho práva.

13. Keďže vec nedospela do štádia meritórneho rozhodnutia, nebolo možné komplexne uchopiť celý skutkový a právny kontext kauzy sťažovateľky vzhľadom na skutočnosť, že sa k veci nevyjadrili relevantné inštitúcie participujúce na konaní. Nedošlo teda ku skúmaniu toho, či porušenie internej prokurátorskej normy bolo porušením ojedinelým (bolo možné vyžiadať si štatistické ukazovatele s tým súvisiace), prípadne či napríklad nebola vo veci prítomná osobná animozita z minulosti alebo dokonca snaha byť populárnym niektorého z aktérov sporu. Platí však pravidlo, že ak namietaný postup nebol motivovaný osobou sťažovateľky (či inými subjektívnymi pohnútkami), len ťažko by bolo možné konštatovať porušenie jej základných práv. *Vice versa* kladná odpoveď by potenciálne mohla byť spôsobilá narušiť ústavnoprávne garancie nezávislosti orgánov činných v trestnom konaní. Za negatívum procesného vyriešenia veci teda považujem aj to, že po prijatí veci na ďalšie konanie mohli byť sťažovateľkou formulované pochybnosti prípadne vyvrátené objektívnymi dôvodmi na strane konajúceho prokurátora ÚŠP. Uvedené však zostane z dôvodu odmietnutia ústavnej sťažnosti nezodpovedané.

14. Túto časť môjho odlišného stanoviska by som chcel uzavrieť krátkym návratom k teoretickým východiskám trestných procesov. Účelom trestného konania a úlohou orgánov činných v trestnom konaní nie je „dostať“ páchatel'a trestného činu za akúkoľvek cenu, ale dosiahnuť jeho odsúdenie zákonným a nestranným uplatňovaním prostriedkov trestného práva, plne berúc do úvahy jeho ústavné práva. To platí aj napriek tomu, že formulovaná požiadavka môže oslabovať efektivitu činnosti orgánov činných v trestnom konaní (ba môže viesť až k oslobodeniu spoločensky a morálne odsúdených osôb). Ideálnym stavom by bolo prirodzene rešpektovať oba tieto aspekty (práva obvineného a efektivitu trestného stíhania) v plnej miere, ak to však nie je možné, majú byť v prvom rade akcentované práva obvineného. Odsúdenie páchatel'a bez rešpektovania jeho ústavných práv vyvoláva pochybnosti o legitímnom postupe orgánov činných v trestnom konaní a oslabuje legitimitu trestného práva ako odvetvia v očiach verejnosti smerom do budúcnosti.

15. Marginálne ešte dodávam, že zásahy ústavného súdu do trestných konaní v ich úvodných štádiách môžu byť dezinterpretované tým spôsobom, že sa na to inštitúcia už nemôže pozeráť a ide o nezákonnosti procesov od ich začiatku. Uvedené je však tvrdením zásadne skresľujúcim, keďže motivácia inštitúcie je z mojej perspektívy zásadne iná. Úlohou ústavného súdu je zakaždým chrániť ústavnosť a vstup do čiastkových rozbehnutých procesov (mám na mysli napríklad trestné väzobné rozhodnutia, rozhodnutia o nasadení ITP v trestných konaniach, neodkladné opatrenia v civilnom procese alebo derogácie kasačných rozhodnutí odvolacích súdov) sa deje výnimočne preto, aby v konečnom dôsledku bolo finálne rozhodnutie čo najspravodlivejšie a nebudilo žiadne pochybnosti. Ak sa čiastková, často procesná vada odstráni v čase, keď je jej odstránenie ešte možné, finálnej spravodlivosti to

nielenže nebráni, ale dokonca ju to zabezpečuje. Ak ale ostávajú namietané toxické reziduá súčasťou procesu a bolo možné sa im vyhnúť, resp. ich odstrániť alebo opraviť, existuje nebezpečie ich hromadenia, ktoré môže vyústiť do zásadnej frustrácie a nespokojnosti s finálnym verdiktom – a tomu je potrebné zakaždým predchádzať.

III. Quo vadis?

16. Úlohou štátnych orgánov je konať v súlade so zákonom. Je možné viesť polemiku na tému vhodnosti zavedenia § 363 TP, prípadne rozsahu prieskumu, ktorý by mal umožňovať, no zaväzujúce nie sú úvahy *lege ferenda*, ale právny stav *lege lata*. Ak takýto inštitút v právnom poriadku máme a zákonodarca sa ho nerozhodol vypustiť, prípadne nebolo rozhodnuté o nesúlade uvedeného ustanovenia s ústavným textom v príslušnom konaní pred ústavným súdom, musíme ho rešpektovať. Inštitút § 363 TP bol ústavným súdom kvalifikovaný ako účinný prostriedok nápravy (napr. III. ÚS 237/2021), pretože spĺňa podmienky (i) aktívnej legitímácie dotknutého jednotlivca (§ 364 ods. 1 Trestného poriadku); (ii) efektivity (právomoc generálneho prokurátora zrušiť nezákonné rozhodnutie) a je pri ňom (iii) rozumná šanca na úspech (reálne rušenie nezákonných rozhodnutí prokurátora či policajta v praxi). Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) pri tom nevyžaduje legislatívne zakotvenie všetkých opravných prostriedkov tak, ako ich majú jednotlivé členské štáty Rady Európy, a teda aj Slovenská republika upravené vo svojich právnych poriadkoch. Napríklad v civilných veciach dohovor nevyžaduje, aby štát mal uzákonené odvolanie či dovolanie. Ak sa však porušili pravidlá dopadajúce na tieto inštitúty, Európsky súd pre ľudské práva už vyslovil porušenie dohovoru o prístupe k súdu.

17. V tejto súvislosti by som rád poukázal napríklad aj na rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 1Tdo/6/2021 zo 4. júla 2022, kde súd uviedol: „*Prokurátor je povinný preskúmať, či výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd. Tento myšlienkový proces v sebe imanentne poníma jednak prieskum zákonnosti a správnosti postupu policajta v rámci vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania, no predovšetkým skúmanie toho, či je skutkový stav veci zistený bez dôvodných pochybností dostatočne v rozsahu potrebnom na rozhodnutie sui generis, ktorým je podanie obžaloby. Možno doplniť, že prokurátor skúma, či v prípravnom konaní boli vykonané alebo prinajmenšom aspoň zabezpečené dôkazy o všetkých podstatných okolnostiach pre rozhodnutie súdu*“ (zvýraznenie doplnené sudcom, pozn.). Poznámam, že absencia dôvodných pochybností by sa mala posúdiť objektívne, pričom z už popísaného skutkového stavu vyplýva, že v posudzovanej veci boli zo strany generálnej prokuratúry prezentované výrazné pochybnosti pred podaním obžaloby dva razy a pochybnosti pretrvávali aj tretíkrát s dôsledkom späťvzatia obžaloby.

18. Ak je teda inštitút § 363 TP kvalifikovaný ako účinný prostriedok nápravy, ktorý je súčasťou nášho právneho poriadku, obvinení majú legitímne očakávanie, že môžu tento prostriedok uplatniť. Ako som naznačil, nie za každých okolností, keď dôjde k nerešpektovaniu porušenia príkazu generálneho prokurátora č. 4/2006 z 31. januára 2006 o postupe prokurátorov v trestnom konaní o mimoriadnych opravných prostriedkoch, možno hovoriť o porušení základných práv obvineného. No takýto postup musí byť vo vzťahu k obvinenému vždy zdôvodniteľný natoľko, že by presvedčil aj nezainteresovaného

pozorovateľa. Ako objektívny dôvod podľa môjho názoru neobstoja obavy o adekvátnosti a frekvencovanosti využívania ustanovenia § 363 a nasl. TP, keďže je úlohou zákonodarcu, aby prípadné spoločenské pochybnosti za predpokladu ich dôvodnosti zhmotnil do právnej podoby. Pokiaľ je teda § 363 TP stále platnou a účinnou právnou normou, nemožno jej uplatňovanie systematicky zobsolentňovať z dôvodu spoločenského nesúhlasu s jeho aplikáciou. Iná situácia bude, ak sa spoločenský nesúhlas zhmotní do zákonodarnej iniciatívy, pričom následne dôjde k modifikácii, resp. vypusteniu uvedenej právomoci generálneho prokurátora.

19. V závere by som chcel dodať, že každé trestné stíhanie a vznesenie obvinenia je určite pre akéhokoľvek človeka neprijemnou situáciou. Podanie obžaloby a tomu priliehajúca procesná gradácia (z neverejnej fázy sa proces dostáva do fázy verejnej) je niečo, čo uvedený diskomfort len posilňuje. Aj napriek tomu, že princípy verejnej kontroly a transparentnosti považujem za jedny z najdôležitejších v rámci verejných procesov vedených v Slovenskej republike, beriem do úvahy aj kontext princípu prezumpcie neviny a to, že vznesenie obvinenia je založené na „dôvodnom predpoklade“, a nie istote viny. Pokiaľ existujú dôkazy spochybňujúce alebo dokonca vyvracajúce vinu obvineného, je potrebné vždy starostlivo zvažovať aj samotné ďalšie vedenie procesu a jeho gradáciu. Na uvedené nie je možné nahliadať izolovane tak, že nepodaním obžaloby sa len bráni transparentnosti verejného procesu, ale je potrebné vidieť aj záujem štátu predchádzať vedeniu procesov, o ktorých sú už od úvodu pochybnosti a už samotné ich vedenie je vážnym zásahom do práv konkrétnej osoby. Uvedený prístup je potrebné brať do úvahy najmä v súvislosti s kauzami, na ktoré reflektory nesvietia a kde figurujú bežní ľudia, ktorí so zásahom do súkromia až tak nepočítajú.

20. Ako som už naznačil, popri ústavným súdom založenej doktríne o podnete podľa § 363 a nasl. TP, ktorý nemusí byť prekážkou na podanie obžaloby, je dôležité náležite zohľadniť všetky okolnosti prípadu, aby sa zabránilo čo aj menšiemu podozreniu o svojvôli či nedostatku objektívnej nestrannosti konajúcich orgánov. V pochybnostiach je potrebné vec meritórne ústavnoprávne preskúmať v záujme každého jednotlivca a ochrany jeho základných práv a slobôd.

V Košiciach 4. augusta 2022

Peter Straka
sudca